

พิธีไหว้ครูโขน ละคร ภายหลังการพระราชทานครอบ
จากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
Rite of Payinh Homage to the Teachers of Khon and Lakhon
After The Thai Royal Sacred Ceremony
for His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Grest

ว่าที่ร้อยเอก อรรถพล ฉิมพูลสุข

Acting Capt.Atthapon Chimpoolsuk

ภาวดี โพธิเวชกุล

Supavadee Potiwetchakul

สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Department of Performing Arts, Faculty of Fine and Applied Arts,

Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: a.chimpoolsuk@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 5 ธันวาคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 22 ธันวาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 22 ธันวาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายละเอียด การดำเนินพิธีไหว้ครูโขน ละคร ภายหลังการพระราชทานครอบจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พบว่าครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ใช้แนวทางการดำเนินพิธีของนายอาคม สายาคม ที่ได้รับสืบทอดจากพระยานัฏกานูรักษ์ (ทองดี สุวรรณภารต) ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ในรัชกาลที่ 5 เป็นหลัก แต่มีการปรับรายละเอียด 4 ประการ ได้แก่ 1. การปรับลำดับการเรียกเพลงหน้าพาทย์ ให้มีความเหมาะสมกับระยะเวลาในการประกอบพิธีในปัจจุบัน 2. การห่มผ้าแบบพันทะน้าของครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร แตกต่างกัน 2 แบบ คือ แบบนำชายผ้าที่ห่มมาเหน็บไว้ด้านข้างซ้ายมือ และการนำชายผ้าที่ห่มมาเหน็บไว้ตรงด้านหน้า 3. การยอมให้ศิษย์จำนวนมากจับผ้าขาวปูลาดทางเดินเรียงต่อกันทั้ง 2 ด้านของชายผ้า ขณะที่ครูรำเพลงหน้าพาทย์เข้าและออกจากพิธีครอบ และ 4. จำนวนเครื่องประกอบการแต่งกายและเครื่องใช้สำหรับครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร บางรายการแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่าครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร 2 ท่านมีแนวทางในการประกอบพิธีไหว้ครูที่มีอัตลักษณ์ของแต่ละท่านที่ชัดเจน ได้แก่ นายอุดม อังศุธร (กุลเมธพนธ์) มีการกล่าวสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ก่อนเริ่มพิธีและในขณะทำพิธีมีการเรียกเพลงหน้าพาทย์เพียง 35 เพลง (จากเดิม 44 เพลง) เพื่อให้เหมาะสมกับเวลาในการ

ประกอบพิธีไหว้ครูในปัจจุบัน ส่วนนายสมบัติ แก้วสุจริต ใช้การกล่าวบูชาเทพเจ้าด้วยบทสวดอัญเชิญในช่วงปี พุทธศักราช 2565 เพลงหน้าพาทย์ประจำองค์เทพเจ้านั้นๆ และกล่าวเชิญครูเป็นวาจาด้วยภาษาไทย อย่างไรก็ตามพิธี ไหว้ครูโขน ละคร ยังคงดำรงขั้นตอนสำคัญๆ ที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาและคุณค่าอย่างชาญฉลาดของบรรพบุรุษไทย ไว้อย่างครบถ้วน เพื่อดำรงไว้เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติสืบไป

คำสำคัญ : พิธีไหว้ครูโขน ละคร, พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร, มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ

ABSTRAC

This Article aims to study the changes in details on how the Wai Kru Khon and lakhon ritual performs after the royal bestowed designation ceremony by His Majesty Bhumibol Adulyadej the Great. The result shows that the 5 Wai Kru Khon and Lakhon teachers were mainly using guidelines to conduct this royal ritual from Mr.Akom Sayakom; the ritual successor of former ceremony conductor in the reign of King Rama IV, PrayaNattakanurak (Tongdee Suwannaparot).

By the way, there were 4 changing points in details which are; 1) Each teacher have changed the sequence of Naphat songs to be more appropriate in timing to perform the ritual in nowadays. 2) The Pan-ta-num dressing style of the ritual conductors can be differentiated in 2 ways, which are to tuck the ceremony sash into the left side hip and into the front of the belly. 3) To allows students to hold on to both side of the walkway white spread sheet during the teacher performs beginning and ending Naphat dancing ritual. 4) Some of the accessories and equipment can be different depending on each ritual conductor.

Moreover, 2 of the 5 Rite teachers had their own unique way to perform the ritual. Mr. Udom Ungsutorn (Kulamethapon) had giving praise speech to H.M. King Bhumibol Adulyadej The Great before the ritual, also using only 35 Naphat songs (from 44 songs) for timing purpose during the ritual. While Mr.Sombat Kaewsujarit worshiped gods by using summoning chants during the gamelan band performs Naphat song for each god, and do the summon by oral in Thai language.

However, Wai Kru Khon and lakhon ritual still keeping the main important procedures which portrayed all of the knowledge and values of Thai ancestors, to continue inheriting them forever as the national cultural and intellect legacy.

Keywords: Rite of Paying Homage to Thai Dramatic teacher, The Royal bestow, His Majesty King Bhumibol Adulyadej The Great, the national cultural and intellect legacy

1. บทนำ

พิธีไหว้ครูโขน ละคร เป็นพิธีกรรมที่ควรค่าแก่การยกย่องและผดุงรักษาไว้ เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูตทวาทิตาต่อคุณครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางด้านโขน ละครมา ให้ และประเพณีเริ่มมีแบบแผนเกิดขึ้นโดยกรมมหรสพในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และสืบทอดมาจนถึงกรมศิลปากร ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ภายหลังจากที่นายอาคม สายาคม ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ได้ถึงแก่กรรมลงโดยกะทันหันเมื่อปี พ.ศ. 2525 โดยมีได้มอบหมายหน้าที่ให้แก่ครุท่านใด กรมศิลปากรจึงขาดครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร สายพิธีหลวงไประยะหนึ่ง จากสาเหตุดังกล่าวกรมศิลปากรจึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระองค์ทรงมีพระบรมราชโองการให้คัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมเป็นครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละครได้จำนวน 5 ท่าน พบว่าครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร แต่ละท่านเมื่อรับมอบกรรมสิทธิ์แล้ว ได้มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนการดำเนินพิธีไหว้ครูโขน ละคร ไปบ้าง ดังนั้น ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินพิธีไหว้ครูโขน ละคร ภายหลังการพระราชทานครอบจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อบันทึกเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในวงการโขน ละคร และใช้ศึกษาสำหรับบุคคลที่สนใจต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายละเอียด การดำเนินการในพิธีไหว้ครูโขน ละคร ภายหลังการพระราชทานครอบจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

3. ขอบเขตของการวิจัย ประกอบด้วย

ขอบเขตด้านบุคคล ได้แก่

1. ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร จำนวน 2 รุ่น คือ

รุ่นที่ 1 ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ที่ได้รับพระราชทานครอบจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในปี พ.ศ. 2527 จำนวน 2 คน

รุ่นที่ 2 ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ที่ได้รับมอบจากครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ในข้อ 1. (รุ่นที่ 1) และปฏิบัติหน้าที่เป็นครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร มาแล้วมากกว่า 50 ครั้งจำนวน 2 คน

2. ครูผู้ช่วยผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร สังกัดกรมศิลปากรและสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่ปฏิบัติหน้าที่มาแล้วมากกว่า 30 ครั้ง จำนวน 3 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดการดำเนินพิธีไหว้ครูโขน ละคร ของครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร รุ่นที่ 1 ที่ยังมีชีวิตอยู่ใน พ.ศ. 2562 จำนวน 2 คน ได้แก่ นายอุดม อังสุธร (กุลเมธพนธ์) (ปัจจุบันถึงแก่

กรรม) และนายสมบัติ แก้วสุจริต ภายหลังการพระราชทานครอบครัวจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 จนถึงปี พ.ศ. 2562

ขอบเขตด้านสถานที่

พิธีไหว้ครูโขน ละคร ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ และวิทยาลัยนาฏศิลป์ส่วนภูมิภาค

ขอบเขตด้านเวลา

ตั้งแต่ เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2561 จนถึง เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2564

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. กลุ่มครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูที่ได้รับพระราชทานครอบครัวจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในปี พ.ศ. 2527 ที่ยังมีชีวิตอยู่ถึง พ.ศ. 2562 จำนวน 2 คน ได้แก่

1) นายอุดม อังสุธร (กุลเมธพันธ์) (ถึงแก่กรรมปี พ.ศ. 2563)

2) นายสมบัติ แก้วสุจริต (ยังมีชีวิตอยู่)

2. กลุ่มศิษย์ที่ได้รับการครอบและมอบกรรมสิทธิ์ เพื่อเป็นครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละครจาก นายอุดม อังสุธร (กุลเมธพันธ์) ในปี พ.ศ. 2542 จนถึงปี พ.ศ. 2562 และจากนายสมบัติ แก้วสุจริต ในปี พ.ศ. 2553 ถึงปัจจุบัน ได้แก่

1) นายวิระชัย มีบ่อทรัพย์ ตำแหน่ง ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทยโขนพระ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

2) นายไพฑูรย์ เข้มแข็ง ตำแหน่ง ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทยโขนพระ วิทยาลัยนาฏศิลป์

3) รศ.ดร.ศุภชัย จันทรสุวรรณ์ ตำแหน่ง ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทยโขนพระ (ศิลปินแห่งชาติ) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

4) นายปกรณ์ พรพิสุทธิ์ ตำแหน่ง นาฏศิลป์ (ด้านอำนวยการแสดง) สำนักการสังคีต

5) ว่าที่ ร.ต.รักษาดิ ตุงคะบุรณะ ตำแหน่ง ข้าราชการบำนาญ

6) นายสมรัตน์ ทองแท้ ตำแหน่ง ข้าราชการบำนาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาจากเอกสาร จากวิทยานิพนธ์ หนังสือ จดหมายเหตุ ตำรา แหล่งรวบรวมเอกสารทาง วิชาการจากสถานที่ต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งค้นคว้าด้านนาฏศิลป์ไทย

2. การสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

- การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ทั้ง 3 กลุ่ม โดยได้กำหนดประเด็นคำถามที่แน่นอนไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับ

- การสืบทอดพิธีไหว้ครูโขน ละคร

- รูปแบบของพิธีกรรม

- วิธีดำเนินพิธี และรายละเอียดต่างๆ ที่ปรากฏในพิธีไหว้ครูโขน ละคร

- การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ด้วยการสร้างคำถามต่างๆ ที่สามารถยืดหยุ่นในการตอบได้

3. การสังเกตการณ์

ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมการจัดพิธีไหว้ครู โขน ละคร ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

ดังนั้น การสังเกตจากประสบการณ์ตรงที่ได้ร่วมในกิจกรรม ทำให้เกิดความเข้าใจและสามารถสัมภาษณ์ได้ในขณะนั้น

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ เพื่อให้มีความถูกต้องเชื่อถือได้นั้น ผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ได้แก่ การพิสูจน์ข้อมูลว่ามีความสอดคล้องถูกต้องมากน้อยเพียงใดจากปัจจัยความแตกต่างระหว่างวัน เวลา สถานที่ เอกสาร และตัวบุคคล แต่หากข้อมูลที่กล่าวไว้ถูกต้องตรงกันแล้วก็สามารถนำมาวิเคราะห์ประกอบ การเขียนรายงานได้อย่างแม่นยำ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษากรอบแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีอัตลักษณ์ของสไตรเกอร์และวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีอัตลักษณ์ ในการจัดพิธีไหว้ครู โขน ละคร ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้แก่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย และวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตีความ รวบรวมนำเสนอข้อมูล โดยการพรรณนาความ เพื่ออธิบายการสืบทอด องค์ประกอบ ตลอดจนรูปแบบของพิธีกรรม โดยวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีอัตลักษณ์ วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเห็นข้อแตกต่างหรือแนวทางตามอัตลักษณ์เฉพาะตัวของครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ในแต่ละท่านได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

5. ผลการวิจัย

การไหว้ครูเป็นวัฒนธรรมและประเพณีที่คนไทยถือเป็นสิ่งสำคัญที่ปฏิบัติกันมา เพราะวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของคนไทยไม่ว่ายุคสมัยใดก็ตาม มักได้รับการสั่งสอนอบรมสืบทอดกันมาในเรื่องของความกตัญญู การไหว้ครูโขน ละคร เกิดขึ้นและสืบทอดต่อกันมาด้วยหลักการที่น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจของคนไทยมาแต่โบราณ ในเรื่องความเคารพ ความกตัญญูกตเวทิต่อครูบาอาจารย์

ประการที่ 2 ด้านความเชื่อในเรื่องลี้ลับ เรื่องเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ และความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ประการที่ 3 เรื่องที่เกี่ยวกับทางราชสำนักที่ได้กำหนดรูปแบบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ที่ควบคู่กันมากับการแสดงโขนตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น รูปแบบพิธีกรรมเหล่านี้ถือว่าเป็นต้นแบบที่ได้สืบทอดกันมาจากในวังสู่ประชาชนทั่วไปเป็นพิธีราชภัฏ และได้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

ความสำคัญในพิธีไหว้ครู โขน ละคร นั้น มีองค์ประกอบต่างๆ แต่ทั้งนี้พิธีไหว้ครู โขน ละคร เป็นพิธีที่มีทั้งศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์ผสมกลมกลืนกัน มีผลต่อจิตใจของผู้เข้าร่วมพิธีเป็นการสร้างความเชื่อ ความศรัทธา โดยศิษย์ที่ประพฤติดุปฏิบัติตนตามที่ครูสั่งสอนมักประสบผลสำเร็จในชีวิต มีความเชื่อมั่น เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับตนเอง

การสืบทอดของครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โขน ละคร เป็นไปตามกฎเกณฑ์สำหรับครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โขน ละคร ซึ่งระบุชัดเจนว่า ผู้ประกอบพิธีจะเป็นผู้ที่ฝึกหัดเป็น “ตัวพระ” เท่านั้น กำหนดกันมาแต่โบราณว่า ผู้ทำครอบจะต้องเป็นชายและเป็นตัวพระ ตัวนายโรงเท่านั้น เพราะถือว่าเป็นผู้ที่มีวิชาการสูงสุดในกลุ่มผู้แสดง มีความพร้อมทั้งวิทยุและคุณวุฒิเป็นที่ยอมรับในวงการนาฏศิลป์คุณสมบัติต่างๆ ไป ต้องไม่เสพสุราเป็นอาเจียน มีกิริยาวาจาสุภาพเรียบร้อย และผ่านการบวชเรียนมาแล้ว สอดคล้องกับงานของเชลดอน สไตรเกอร์ (Sheldon Stryker) ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยอินเดียนา ประเทศสหรัฐอเมริกา (Stryker, 1968: 558-564; Stryker & Serpe, 2000) โดยอาศัยกรอบแนวคิดตามบริบททางสังคมวิทยา เพื่ออธิบาย พฤติกรรมการแสดงบทบาท ซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ระหว่างสังคมและตัวตนของบุคคลโดยมี โครงสร้างทางสังคมและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นตัวกำหนดหรือควบคุมการแสดงพฤติกรรมของบุคคล

ในการประกอบพิธีไหว้ครู โขน ละคร บุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง คือ ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โขน ละคร เพราะเปรียบเสมือนผู้ที่สื่อสารระหว่างครูที่อยู่เบื้องบนกับศิษย์ที่มาร่วมพิธีไหว้ครูตั้งแต่ส่วนของการ สมมติตนเป็นพราหมณ์ผู้ทรงศีลรำเข้าสู่มณฑลพิธี การกล่าวนำศิษย์บูชาครู และการสมมติตนเป็นพระภคตฤณี เพื่อประกอบพิธีไหว้ครู ครอบครู โขน ละคร ให้แก่บรรดาศิษย์ทั้งหลายสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสาเหตุหลักมาจากนายอาคม สายาคม ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โขน ละคร ท่านเดิม ถึงแก่กรรมโดยกะทันหันโดยยังมิได้มอบกรรมสิทธิ์การประกอบพิธีไหว้ครู โขน ละคร ทำให้ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครู สายพิธิหลวง ซึ่งสืบทอดต่อมาจากพระยานัฏกานุรักษ์ (ทองดี สุวรรณภารต) และจมนสมุหพิมาน หรือหลวงวิลาศวงงาม (หรั่ง อินทรนัญ) เป็นอันต้องสิ้นสุดลง แต่เนื่องจากขนบปฏิบัติสืบมาว่า ผู้ที่ศึกษาวิชานาฏศิลป์จะต้องผ่านพิธีไหว้ครูและครอบ ด้วยเหตุนี้กรมศิลปากรจึงจำเป็นต้องสรรหาครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โขน ละคร มาประกอบพิธีที่เป็นทางราชการ (สายพิธิหลวง) จึงได้เชิญ ม.ร.ว.จรัญสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ผู้ที่ได้รับมอบกรรมสิทธิ์จาก จมนสมุหพิมาน หรือหลวงวิลาศวงงาม (หรั่ง อินทรนัญ) มาเป็นครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูและครอบ ในช่วงระยะเวลาที่ยังมิได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งระหว่าง ปี พ.ศ. 2525 ถึง พ.ศ. 2527 สอดคล้องกับทฤษฎีอัตลักษณ์ (ยุริฉัตร บุญสนิท, 2546) กล่าวว่า จิตสำนึกส่วนตัว และจิตสำนึกรวมในสังคมที่เกิดจากการนิยามตัวเองว่าตัวเองคือใคร มีความเป็นมาอย่างไร แตกต่างจากคนอื่นอย่างไรและจะใช้อะไรเป็นเครื่องหมายแสดงออก ซึ่งส่วนหนึ่งก็จะเป็นลักษณะของตัวตนภายนอก เช่น กิริยาท่าทาง ภาษาและการแสดงออกต่อบุคคลอื่น กับลักษณะของตัวตนภายใน ได้แก่ ความรู้สึก นิสัยใจคอ คตินิยม ความเชื่อ และสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ อัตลักษณ์นั้นเป็นเพียงคำที่ต้องการสื่อถึงคำพูดบางประการ เพื่อแสดงความเป็นตัวตนของบุคคล และเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะของตัวบุคคล สังคม ชุมชน เช่น เชื้อชาติ ภาษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่มีทั่วไปหรือสากลกับสังคมอื่นๆ กล่าวคือลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่นๆ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 ได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโซน ละคร 5 ท่าน ได้แก่

หมายเลข 1

หมายเลข 2

หมายเลข 3

ภาพที่ 1 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานครอบแต่งตั้งประธานประกอบพิธีไหว้ครูโซน ละคร คือ นายอุดม อังสุธร (กุลเมธพนธ์) (หมายเลข 1) และนายสมบัติ แก้วสุจริต (หมายเลข 2) นายมนตรี ตราโมท พร้อมด้วยศิลปินที่ได้รับพระราชทานครอบประธานไหว้ครูโซน ละคร (หมายเลข 3) เลขที่ 1-6 หมายถึง ครูที่ได้รับพระราชทานครอบจาก พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร) ดังนี้

1. นายมนตรี ตราโมท (ปัจจุบันถึงแก่กรรม) 2. นายธงไชย โพธารมย์ (ปัจจุบันถึงแก่กรรม)
3. นายธีรยุทธ ยวงศรี (ปัจจุบันถึงแก่กรรม) 4. นายทองสุข ทองหลิม (ปัจจุบันถึงแก่กรรม)
5. นายสมบัติ แก้วสุจริต (ยังมีชีวิตอยู่) 6. นายอุดม อังสุธร (กุลเมธพนธ์) (ปัจจุบันถึงแก่กรรม)

ในพระราชพิธีพระราชทานครอบประธานประกอบพิธีไหว้ครูโซน ละคร ณ ศาลาศิตาจารย์ สอนจิตรลดาโรฐาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2527 (ที่มา: ผู้วิจัย)

การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดในพิธีไหว้ครูโชน ละคร ภายหลังการพระราชทานครอบจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ภายหลังการได้รับพระราชทานครอบจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรแล้ว ในช่วงแรกนายอุดม อังสุธร (กุลเมธพนธ์) ได้ยึดถือแบบฉบับของนายอาคม สายาคมเป็นหลัก ช่วงต่อมาได้มีการปรับปรุงลำดับการเรียกเพลงหน้าพาทย์บางส่วน โดยนำพระตำราไหว้ครูโชน ละคร ที่ได้รับพระราชทานมานั้นเข้าปรึกษาหารือกับนายประพันธ์ สุนทรชาติ อดีตข้าราชการบำนาญ กรมศิลปากร ซึ่งเป็นผู้พากย์เจรจาโชนที่มีความรู้ ความสามารถเป็นอย่างดีในยุคของจมีนสมุหพิมาน หรือหลวงวิลาศวงงาม (หรั่ง อินทรนัฐ) เพื่อขอคำแนะนำเกี่ยวกับลำดับการเรียกเพลงหน้าพาทย์ ที่ใช้ในการประกอบพิธีไหว้ครูโชน ละคร ให้มีความเหมาะสมกับระยะเวลาในการประกอบพิธีไหว้ครูโชน ละคร ในปัจจุบัน โดยปรับเปลี่ยนเพลงหน้าพาทย์ตระสันนิบาตจากเดิม ลำดับที่ 22 มาเป็นลำดับที่ 7 เพื่อให้เหมาะสมและตรงกับความหมายของเพลงในหมวดหมู่เดียวกัน และแนวความคิดเรื่องการไหว้ครูโชน ละครว่าภาคพิธีไหว้ครู ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโชน ละคร ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าศิษย์ที่กล่าวนำบูชาครูในตอนต้น ส่วนของภาคพิธีครอบครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโชน ละคร สมมติตนเป็นพระภคตฤๅษีประกอบพิธีครอบและรับมอบให้แก่บรรดาศิษย์ (เริ่มจากการรำเพลงหน้าพาทย์เสมอเถรเข้ามาในมณฑลพิธี) จนกระทั่งพระภคตฤๅษีเสด็จกลับไปในเพลงหน้าพาทย์พราหมณ์ออก หลังจากนั้นครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโชน ละคร กลับมาปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าศิษย์จนสิ้นสุดพิธี (ตั้งแต่เพลงหน้าพาทย์พระเจ้าลอยถาด จนถึงเพลงหน้าพาทย์เชิด)

สำหรับลำดับการเรียกเพลงหน้าพาทย์พิธีไหว้ครูโชน ละคร ของนายสมบัติ แก้วสุจริต ได้ยึดถือแบบฉบับของนายอาคม สายาคม เป็นหลักเช่นเดียวกันกับของนายอุดม อังสุธร แต่ได้มีการปรับปรุงบางส่วนโดยมีแนวคิดเป็นของตน เพื่อให้มีความเหมาะสมกับระยะเวลาในการประกอบพิธีไหว้ครูโชน ละคร ดังตารางเปรียบเทียบ ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการเรียกเพลงหน้าพาทย์พิธีไหว้ครูโชน ละคร (พิธีหลวง) ภายหลังการชำระพระตำราไหว้ครูฉบับนายอาคม สายาคม นายอุดม อังสุธร (กุลเมธพนธ์) และนายสมบัติ แก้วสุจริต

นายอาคม สายาคม	นายอุดม อังสุธร (กุลเมธพนธ์)	นายสมบัติ แก้วสุจริต
ภาคพิธีไหว้ครู	ภาคพิธีไหว้ครู	ภาคพิธีไหว้ครู
1. เพลงพราหมณ์เข้า	1. เพลงสาธุการ	1. เพลงสาธุการ
2. เพลงสาธุการ	2. เพลงพราหมณ์เข้า	2. เพลงพราหมณ์เข้า
3. เพลงตระเวาประสิทธิ์	3. เพลงมหาฤกษ์	3. เพลงมหาฤกษ์
4. เพลงโหมโรง	4. เพลงโหมโรง	4. เพลงโหมโรง
5. เพลงสาธุการกลอง	5. เพลงสาธุการกลอง	5. เพลงสาธุการกลอง
6. เพลงตระเชิญ	6. เพลงตระเชิญ	6. เพลงตระเชิญ
7. เพลงตระนารายณ์บรรทมสินธุ์	7. เพลงสันนิบาต	7. เพลงตระนารายณ์บรรทมสินธุ์
นายอาคม สายาคม	นายอุดม อังสุธร (กุลเมธพนธ์)	นายสมบัติ แก้วสุจริต
ภาคพิธีไหว้ครู	ภาคพิธีไหว้ครู	ภาคพิธีไหว้ครู

8. เพลงสืบท	8. เพลงเหาะ	8. เพลงกลม
9. เพลงเหาะ	9. เพลงตรณารายณ์บรรทมสินธุ์	9. เพลงคุกวาทย
10. เพลงโคมเวียน	10. เพลงตระพระประคนธรรพ	10. เพลงตระพระประคนธรรพ
11. เพลงช้า เพลงเร็ว	11. เพลงกลม	11. เพลงเหาะ
12. เพลงเชิดฉิ่ง	12. เพลงบาทสกุณี	12. เพลงแผละ
13. เพลงแผละ	13. เพลงเชิดฉิ่ง	13. เพลงโล้
14. เพลงโล้	14. เพลงช้า เพลงเร็ว	14. เพลงดำเนินพราหมณ์
15. เพลงกราวตะลุง	15. เพลงรุกรัน	15. เพลงบาทสกุณี
16. เพลงคุกวาทย	16. เพลงเสมอข้ามสมุทร	16. เพลงเสมอมาร
17. เพลงตระพระประคนธรรพ	17. เพลงกราวนอก	17. เพลงกราวนอก
18. เพลงกลม	18. เพลงกราวใน	18. เพลงกราวตะลุง
19. เพลงเสมอสามลา	19. เพลงดำเนินพราหมณ์	19. เพลงช้า เพลงเร็ว
20. เพลงกราวนอก	20. เพลงเสมอมาร	20. เพลงเสมอผี
21. เพลงรุกรัน	21. เพลงเสมอผี	21. เพลงพระพิราพเต็มองค์
22. เพลงเสมอข้ามสมุทร	22. เพลงพระพิราพเต็มองค์	22. เพลงตระสนับนิต
23. เพลงบาทสกุณี	23. เพลงลงสร	23. เพลงลงสร
24. เพลงขำนาญ	24. เพลงเสมอเข้าที่	24. เพลงเสมอเข้าที่
25. เพลงกราวใน	25. เพลงเชิด (ถวายเครื่อง)	25. เพลงเชิด (ถวายเครื่อง)
26. เพลงเสมอมาร	26. เพลงนั่งกิน	26. เพลงนั่งกิน
27. เพลงตระบองกัน	27. เพลงเช่นเหล่า	27. เพลงเช่นเหล่า
28. เพลงร้วสามลา	ภาคพิธีครอบ	28. เพลงตระเทวาประสิทธิ์
29. เพลงเสมอผี	28. เพลงเสมอเถร	ภาคพิธีครอบ
30. เพลงดำเนินพราหมณ์	29. เพลงมหาชัย	29. เพลงเสมอเถร
31. เพลงพระพิราพเต็มองค์	30. เพลงช้า เพลงเร็ว (ถวายมือ) และหน้าพาทยอื่นๆ	30. เพลงมหาชัย
32. เพลงตระสนับนิต	31. เพลงพราหมณ์ออก	31. เพลงช้า เพลงเร็ว และหน้า พาทยอื่นๆ
33. เพลงเสมอเถร	32. เพลงพระเจ้าลอยถาด	32. เพลงพราหมณ์ออก
34. เพลงลงสร	33. เพลงโปรยข้าวตอก	33. เพลงพระเจ้าลอยถาด
35. เพลงเสมอเข้าที่	34. เพลงกราวรำ	34. เพลงโปรยข้าวตอก
36. เพลงนั่งกิน	35. เพลงเชิด	35. เพลงกราวรำ
37. เพลงเช่นเหล่า		36. เพลงเชิด

38. เพลงเวียนเทียน		
นายอาคม สายาคม		
ภาคพิธีครอบ		
39. เพลงเสมอสามลา		
40. เพลงโปรยข้าวตอก		
41. เพลงพราหมณ์ออก		
42. เพลงพระเจ้าลอยถาด		
43. เพลงกราวรำ		
44. เพลงเชิด		

การเรียกเพลงหน้าพาทย์ในการประกอบพิธีไหว้ครูโซน ละคร นายอาคม สายาคม มี 44 เพลง นายอุดม อังศุธร (กุลเมธพันธ์) มี 35 เพลงและนายสมบัติ แก้วสุจริต มี 36 เพลง ในช่วงแรกภายหลังที่ได้รับพระราชทานครอบจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ยังคงยึดถือแบบฉบับของนายอาคม สายาคม เป็นหลัก และในต่อมาได้มีการปรับปรุงลำดับการเรียกเพลงหน้าพาทย์บางส่วนเพื่อให้มีความเหมาะสมกับระยะเวลาในการประกอบพิธีไหว้ครูโซน ละคร ในปัจจุบัน โดยในช่วงภาคพิธีไหว้ครูได้มีการปรับเพลงสาธุการขึ้นมาก่อนเพลงพราหมณ์เข้าและภาคพิธีครอบ ได้มีการตัดเพลงเสมอสามลาออกแล้วเปลี่ยนเป็นเพลงเสมอเถรแทน

การนุ่งผ้า-ห่มผ้าของครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโซน ละคร

วิธีการนุ่งผ้าของครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโซน ละคร เรียกว่า “นุ่งผ้าดองตะพึด ห่มผ้าพันทะน้า” ดังที่นายอุดม อังศุธร (กุลเมธพันธ์) ได้อธิบายไว้ เมื่อครั้งแรกที่เริ่มประกอบพิธีไหว้ครูโซน ละคร โดยมีนายประเมษฐ์ บุญยะชัย เป็นครูผู้ช่วยผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโซน ละคร ได้นุ่งผ้าและห่มผ้า ตามคำบอกเล่าที่นายประพันธ์ สุคนธชาติ อธิบายไว้ว่าแต่เดิมนั้นนายอาคม สายาคม ได้นุ่งผ้าแบบจีบโจงด้านซ้าย นุ่งโจงกระเบนด้านขวา เรียกว่า “นุ่งผ้าดองตะพึด” และ “ห่มผ้าแบบพันทะน้า” ในปัจจุบันนี้วิธีการนุ่งผ้ายังคงเดิมอยู่ แต่วิธีห่มผ้านี้ได้มีวิธีที่แตกต่างกันออกไปบ้างตามความถนัดของครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโซน ละคร แต่ละท่าน (อุดม อังศุธร (กุลเมธพันธ์), สัมภาษณ์ 7 เมษายน พ.ศ. 2561) ดังภาพต่อไปนี้

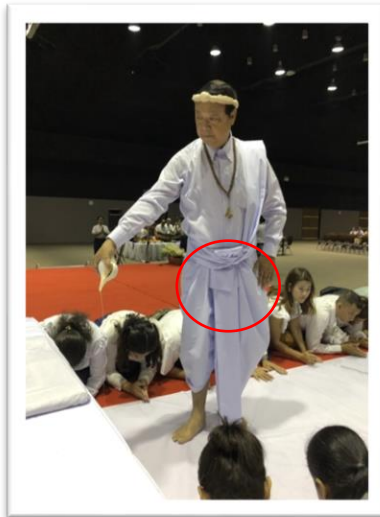
หมายเลข 1

หมายเลข 2

หมายเลข 3

หมายเลข 4

หมายเลข 5

ภาพที่ 2 การนุ่งผ้าตองตะพัด-ห่มผ้าพันทะน้า โดยนำชายผ้ามาทำเป็นเงื่อนตะกรุดเบ็ดซึ่งอยู่ด้านซ้ายมือของครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโซน ละคร (หมายเลข 132) การนุ่งผ้าตองตะพัด-ห่มผ้าพันทะน้า โดยนำชายผ้ามาเหน็บไว้ด้านหลังของครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโซน ละคร (หมายเลข 3-5) (ที่มา: ผู้วิจัย)

การจับผ้าขาวปูลาดทางเดินสำหรับครูผู้ประกอบพิธี รำเข้าพิธีและรำออกจากพิธี

ผ้าขาวปูลาดทางเดิน คือ ผ้าโทเรสีขาวอย่างดี ขนาดหน้ากว้าง 36 นิ้ว และควรมีความยาวอย่างน้อย 4 เมตร ใช้สำหรับปูลาดทางเดินให้สำหรับครูผู้ประกอบพิธีรำเข้าและออกจากพิธี ในช่วงเริ่มเข้าสู่มณฑลพิธี ทั้งนี้ในความหมายของการใช้ผ้าขาวปูลาดทางเดินนั้น สัญลักษณ์สีขาวเปรียบได้กับความบริสุทธิ์ ความสงบสุข ความเรียบง่าย ความสะอาด ความมีเมตตา รวมไปถึงจิตวิญญาณด้วย ในที่นี้เปรียบเสมือนกับเส้นทางเชื่อมระหว่างครูที่เป็นเทพเจ้า ครูที่ล่วงลับไปแล้ว และครูมนุษย์กับบรรดาศิษย์ทั้งหลาย ซึ่งในพิธีไหว้ครูโซน นั้นครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโซน ละคร จะสมมติตนเป็นพรหมณ์ผู้ทรงศีลในช่วงแรกของพิธีไหว้ครูโซน ละคร เพื่ออ่านโอองการไหว้ครูเชิญครูเทพเจ้าทั้งหลายให้เสด็จลงมาสู่มณฑลพิธี เพื่อรับการเซ่นสรวงบูชาจากบรรดาศิษย์

ส่วนในช่วงที่สองจะใช้ผ้าขาวปูลาดทางเดินสำหรับในการเสด็จมาของพระภคตฤๅษี เพื่อมาประกอบพิธีครอบครู และรับมอบ ให้แก่ศิษย์ โดยปกติแล้วผ้าขาวปูลาดทางเดินนี้จะถูกพับทบวางไว้ที่บริเวณใต้เตียงที่นั่งสำหรับครู ผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โชน ละคร เมื่อถึงช่วงเวลาใกล้จะเริ่มพิธีครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โชน ละคร จะเดินไปกราบ พระรัตนตรัย แล้วหยิบสังข์ที่บรรจุน้ำอบมายืนอยู่บริเวณปลายผ้าขาวปูลาดทางเดิน โดยศิษย์หรือครูผู้ช่วยผู้ ประกอบพิธีไหว้ครู โชน ละคร จะดึงผ้าขาวปูลาดทางเดินออกมาเป็นแนวทางยาวคล้ายทางเดิน เพื่อให้ครูผู้ ประกอบพิธีไหว้ครู โชน ละคร รำเข้าหรือรำออกจากพิธีเท่านั้น

วัตถุประสงค์ของการให้ศิษย์จับผ้าปูลาดทางเดินนั้น นายอุดม อังสุธร (กุลเมธพนธ์) ได้อธิบายว่า การให้ศิษย์จับปูลาดผ้าขาวเริ่มมีมาในยุคหลังที่นายอาคม สายาคม ได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว เริ่มจากการให้ครู ผู้ช่วยผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โชน ละคร เป็นผู้จับปูลาดผ้าขาวให้เรียบและดึง เพื่อป้องกันอุบัติเหตุอันอาจเกิดขึ้น ได้กับครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โชน ละคร ในขณะที่รำเพลงหน้าพาทย์เข้าสู่มณฑลพิธี และต่อมาในระยะหลัง สาเหตุน่าจะเกิดจากความศรัทธาของบรรดาลูกศิษย์ที่ได้มาร่วมพิธีไหว้ครู โชน ละคร หรือเปรียบเหมือนกับการ จับผ้าห่มพระธาตุหรือถวายเจดีย์ใหญ่ๆ ที่สำคัญๆ ด้วยความเคารพศรัทธา เลื่อมใส จึงได้ร่วมกันจับผ้าปูลาดผ้า ขาว เพื่อเสมือนดังหนึ่งว่าได้ร่วมรับและส่งครูที่เสด็จลงมาประกอบพิธีไหว้ครู โชน ละคร ดังนั้นความนิยมที่ศิษย์ ร่วมจับผ้าปูลาดผ้าขาวจึงเพิ่มจำนวนมากขึ้นเนื่องจากการไม่มีการจำกัดจำนวนศิษย์ ดังจะพบว่าในบางแห่งมีศิษย์ จับปูลาดผ้าขาวต่อเนื่องกันหลายคนตลอดแนวผ้า และเหตุการณ์เช่นนี้อาจพบเห็นได้ทุกแห่งที่ประกอบพิธีไหว้ ครู โชน ละคร ไม่ว่าจะเป็นการจัดพิธีในหน่วยงานราชการหรือเอกชน มักพบว่ามีลูกศิษย์หรือผู้เข้าร่วมพิธีไหว้ ครู โชน ละคร ร่วมกันจับปูลาดผ้าขาวเป็นประจำเสมอมา ดังภาพที่นำมาประกอบต่อไปนี้

หมายเลข 1

หมายเลข 2

ภาพที่ 3 ผู้เข้าร่วมพิธีไหว้ครู โชน ละคร ร่วมช่วยจับปูลาดผ้าขาวให้ตึง เพื่อให้ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โชน ละคร นายอุดม อังสุธร (กุลเมธพนธ์) (หมายเลข 1) และ นายไพฑูรย์ เข้มแข็ง (หมายเลข 2) รำได้สะดวกขึ้น (ที่มา: ผู้วิจัย)

นอกจากนี้ลักษณะเฉพาะของครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ภายหลังการพระราชทานครอบจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีความแตกต่างกันในการดำเนินพิธีไหว้ครูโขน ละคร ดังต่อไปนี้

1. นายอุดม อังสุธร (กุลเมธพนธ์) ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ที่ได้รับพระราชทานครอบแต่งตั้งมีความเคารพตักตัญญูต่อครูบาอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง นายอุดม อังสุธร (กุลเมธพนธ์) ได้ดำเนินพิธีกรรมไหว้ครูโขน ละคร ตามแบบแผนและแนวทางของนายอาคม สายาคม มีเพียงรายละเอียดบางประการในระหว่างการดำเนินการประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร เท่านั้น ได้แก่

- ก่อนเริ่มพิธีไหว้ครูโขน ละคร กล่าวสรรเสริญและระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ก่อนทุกครั้ง

- ปรับปรุงลำดับเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ในการประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร เพื่อให้เข้ากับกาลสมัยและทันต่อเวลาประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร จำนวน 35 เพลง

- ก่อนการประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ในแต่ละครั้ง จะหมั่นรักษาศีล 5 เป็นประจำอย่างสม่ำเสมออย่างน้อย 3 วัน และชำระล้างร่างกายให้สะอาดสะอ้านอยู่เสมอก่อนประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร

- สิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งที่นายอุดม อังสุธร (กุลเมธพนธ์) ได้ปฏิบัติให้ศิษย์เห็นอย่างสม่ำเสมอ คือ ภายหลังจากพิธีไหว้ครูโขน ละคร เสร็จสิ้นลงแล้ว นายอุดม อังสุธร (กุลเมธพนธ์) จะเดินไปที่วงปีพาทย์ ยกมือไหว้และกล่าวขอบคุณนักดนตรีที่วงปีพาทย์ทุกครั้ง สาเหตุเพราะนักดนตรีได้บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ในการประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ให้นั่นเอง

2. นายสมบัติ แก้วสุจริต ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ที่ได้รับพระราชทานครอบจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นอีกท่านหนึ่งที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวในการประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร โดยการนำบทบูชาพระภคตฤศิจากการประกอบพิธีบวงสรวงบูชาในพระราชพิธีครอบแต่งตั้งประธานผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร และต่อทำรำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2527 ซึ่งประพันธ์โดยนายมนตรี ตราโมท มาบรรจุไว้ในแบบแผนการประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร เพื่อให้เห็นความสำคัญของพระภคตฤศิ นำบทสวดบูชาเทพเจ้ามาไว้ในช่วงการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประจำเทพเจ้าองค์นั้นๆ

ในการดำเนินพิธีไหว้ครูโขน ละคร ที่มีลักษณะเฉพาะเช่นนี้สอดคล้องกับทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) (อภิญญา เพ็ญฟูสกุล, 2540) เป็นลักษณะอย่างหนึ่งในตัวบุคคลที่จะทำให้บุคคลนั้นมีความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งแตกต่างจากผู้อื่นเห็นได้ว่าอัตลักษณ์เป็นคุณลักษณะประการหนึ่งในตัวบุคคล ซึ่งในทางสังคมวิทยามองว่าเมื่อบุคคลมารวมกันในสังคมก็มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการกระทำทางสังคมระหว่างกัน (Social Interaction) โดยพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) ขึ้นอยู่กับสังคม (Social Norms) ตามโครงสร้างทางสังคมนั้นๆ การกระทำระหว่างกันทางสังคมทำให้บุคคลมีบทบาทตามสถานการณ์ที่ตนสัมพันธ์อยู่ เพื่อศึกษาความคาบเกี่ยวและปฏิสัมพันธ์ของทั้งสองระดับนี้ บุคลิกภาพ ไม่ได้หมายถึง การตอบสนองต่อสิ่งเร้าข้างนอก แต่เป็นความพร้อมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนอง

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดพิธีไหว้ครูโขน ละคร ภายหลังการพระราชทานครอบจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร นับเป็นองค์ความรู้สำคัญอย่างหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับพิธีไหว้ครูโขน ละคร ให้กับสถานศึกษาด้านนาฏศิลป์ไทย เพื่อให้ผู้สนใจได้รับองค์ความรู้เป็นฐานทางวิชาการที่แสดงถึงเหตุ วิธีดำเนินการ และสาระของการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการของครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ภายหลังการพระราชทานครอบจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในเรื่อง พิธีไหว้ครูโขน ละคร ในสายพิธีหลวงและสายพิธีราษฎร์ เพื่อให้เห็นความแตกต่างในรูปแบบ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ถูกต้องและสมเหตุสมผล อันจะเป็นหลักการสำคัญในการประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ต่อไป

2. ควรศึกษาอัตลักษณ์ของครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร ในรุ่นที่ 2-3 เพื่อหาความคล้ายคลึงและความแตกต่าง ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือความคงอยู่ของพิธีไหว้ครูโขน ละคร ตั้งแต่ออดีตจนถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. จดหมายเหตุพระราชพิธีพระราชทานครอบประธานประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละครและพิธีต่อทำรำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา วันพฤหัสบดีที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2527. นิตยสารศิลปากร ปีที่ 29 เล่ม 1 มีนาคม 2528: 40
- จรรยาศรี วีระวานิช. (2532). **ไหว้ครูโขน-ละคร**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูสวนสุนันทา โปรแกรมการพิมพ์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา.
- เจียร จารุจรณ. (2531). **หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายรงภักดี (เจียร จารุจรณ)**. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ประเมษฐ์ บุญยะชัย. (2540). **การรำของผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขานาฏศิลป์ไทย, ภาควิชานาฏศิลป์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2554). **การเสริมสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง**. งานวิจัยสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พงษ์ศักดิ์ สิงหนัด. (2534). **วิเคราะห์บทไหว้ครูโขน-ละคร**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดชุดิมาการพิมพ์.
- พนอม – อรพินท์ แก้วกำเนิด. (2560). **พิธีไหว้ครูนาฏศิลป์ไทยและดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ยุรฉัตร บุญสิน. (2546). **ภาวะสังคมหลังสมัยใหม่**. บทความ ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (ต.ค. 2545-มี.ค. 2546). มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุชีพ วรรณสุด. (2552). **แนวคิดอัตลักษณ์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [www. http://sucheeppost.blogspot.com/2009/05/identity.html](http://www.sucheeppost.blogspot.com/2009/05/identity.html) [5 สิงหาคม 2561]

อภิญญา เพื่องฟูสกุล. (2540). ศาสนทัศน์ของชุมชนเมืองใหม่ : ศึกษากรณีวัดพระธรรมกาย. รายงานการวิจัย, คณะสังคมศาสตร์, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์. (2552). ไหว้ครูนาฏศิลป์ไทย : ความหมาย พิธีการ การจัดการ. กรุงเทพฯ: บริษัท ธนาเพลส จำกัด.

อาคม สายาคม, “คำสัมภาษณ์ อาคม สายาคม ครูของศิลปินเมืองไทย” วันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2520 จาก หนังสือไดอารี่คู่ชีวิต. ในที่ระลึกครบห้ารอบ นายอาคม สายาคม, หน้า 12-13.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พ่อครูหยัด ช่างทอง, 2539.

อาคม สายาคม. (2525). หนังสืออนุสรณ์ในงานเสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานเพลิงศพนายอาคม สายาคม. กรุงเทพฯ: บริษัท ประยูรวงศ์ จำกัด.